

УДК 343.4

doi: <https://doi.org/10.33270/01222302.106>

Прус І. М. – аспірант кафедри публічного та приватного права Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4553-4087>

Пандемія COVID-19 та домашнє і гендерно зумовлене насильство

Актуальність. Наукова стаття висвітлює стан і перспективи розв'язання проблем, пов'язаних із домашнім, гендерно зумовленим насильством під час пандемії COVID-19. Виокремлено здобутки, проблеми, а також напрями вдосконалення системи заходів, спрямованих на протидію зазначеним негативним явищам, з огляду на іноземний досвід. **Метою** статті є здійснення аналізу взаємовпливу та співвідношення пандемії COVID-19, домашнього й гендерно зумовленого насильства, порівняльно-правове дослідження окресленої проблематики та пошуку шляхів її розв'язання в країнах – членах ЄС, США, Китаю та в Україні. Одним з ключових завдань слід вважати підготовку відповідних пропозицій, спрямованих на ефективне попередження, розкриття фактів вчинення таких протиправних діянь і притягнення винних до відповідальності, а також попередження поширення таких негативних явищ у майбутньому. **Методологічний інструментарій дослідження** становить сукупність численних способів і прийомів, підходів, на підставі яких здійснено вивчення порушеної проблематики. Визначальним видається антропоцентристський підхід, поряд з діалектичним і аксіологічним, системним і діяльнісним, а також іншими. **Наукова новизна.** Загострення пандемії COVID-19 в Україні супроводжувалося хвилею безробіття та проблемами, спричиненими урядовими рішеннями: ненаданням належного психіатричного лікування, виїздом трудових мігрантів і значною кількістю дітей, які повертаються додому зі шкіл-інтернатів без належної соціальної адаптації. Слід зауважити про роль у цьому безпосередньо владних інституцій, які розташовані найближче до постраждалих осіб, зокрема, ідеться про органи місцевого самоврядування, правоохоронні органи, правозахисні й інші громадські організації, а також небайдужих сусідів чи пересічних мешканців. Видаються вкрай важливими інформаційні кампанії, спрямовані на поширення обізнаності про ці негативні соціальні явища, можливі їх наслідки й найперші кроки в тих випадках, коли особи стають жертвами домашнього й гендерно зумовленого насильства, зокрема під час пандемії COVID-19, збройних конфліктів тощо. **Результати дослідження.** Очевидним є вплив пандемії COVID-19 на активізацію домашнього, гендерно зумовленого насильства, що актуалізує багатоаспектне вивчення здобутків і недоліків на шляху подолання цих явищ, ефективності відповідних заходів з боку органів публічної влади, неурядових інституцій у відновленні порушених прав і свобод, повноцінної життєдіяльності тощо. Одним з першочергових завдань на шляху попередження та протидії зазначеним видам насильства видається підготовка й проведення систематичних інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення рівня обізнаності потенційних жертв, зокрема жінок і дітей, про домашнє насильство, гендерно зумовлене насильство, а також можливі заходи надання допомоги, скеред іншого – під час ізоляції. Органи державної влади й органи місцевого самоврядування в Україні мають докласти всіх необхідних зусиль для виявлення дітей і жінок, які зазнали насильства в умовах самоізоляції, системно здійснювати відповідний моніторинг і забезпечити організацію та функціонування мережі доступних закладів для надання підтримки, реабілітації жертв домашнього, гендерно зумовленого насильства. Це потребує збільшення фінансування з державного й місцевих бюджетів, матеріально-технічної бази та необхідного кадрового потенціалу. Важливою є організація соціального замовлення за допомогою фінансування недержавних інституцій та міжурядових організацій, міжнародних проєктів і програм, спрямованих на забезпечення надання якісних послуг жертвам домашнього, гендерно зумовленого насильства. Слід спрямувати увагу на впровадження ефективних попереджувальних заходів на випадок інших пандемій, спрямованих на мінімізацію їх наслідків як на локальному й національному, так і на міжнародному рівнях. Зрештою, в умовах українських реалій, а саме правового режиму воєнного стану, збройної агресії РФ численними є протиправні діяння, зокрема масові вбивства, зґвалтування, тортури тощо, а також гендерно зумовлене насильство щодо мирного цивільного населення, військовополонених. Тому постраждалі потребують належної уваги й підтримки як з боку держави, так і відповідних фахівців, а також найсуворішого покарання. **Практична значущість.** Положення дослідження та його висновки видаються корисними безпосередньо для владних інституцій, зокрема органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів, правозахисних та інших громадських організацій, а також жертв домашнього й гендерно зумовленого насильства під час пандемії COVID-19, збройних конфліктів тощо.

Ключові слова: гендерна рівність; пандемія COVID-19; домашнє насильство; гендерно зумовлене насильство; інформаційна кампанія; попередження.

Вступ

Під час пандемії коронавірусу 2019–2022 років чимало країн повідомили про зростання рівня насильства в сім'ї та партнерських

відносинах. Зокрема, Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш зауважив про «жахливий спалах глобального насильства» та закликав сім'ї «припинити вогонь» [1]. Своєю чергою

представники Європейського парламенту заявляли: «Ми не дозволимо європейським жінкам самотійно долати цю проблему». Міжнародні агенції закликали посилити підтримку жертв домашнього насильства під час пандемії.

Традиційно цей вид насильства вважають гендерним або гендерно зумовленим. За офіційними даними, його жертвами є переважно жінки, а від 15 % до 40 % жертв становлять чоловіки, люди літнього віку, діти й особи з інвалідністю. Пандемія, стрес, фінансова незахищеність і невпевненість призвели до посилення агресії, як це спостерігалось й раніше (у зв'язку зі світовою фінансовою кризою 2008–2009 років чи іншими природними й соціальними катастрофами). Домашнє насильство також частіше трапляється, коли сім'ї проводять більше часу разом, наприклад, під час різдвяних свят, оскільки частота й тяжкість насильства залежать від здатності злочинця контролювати жертву в повсякденному житті. Тому основний вплив пандемії пов'язаний з урядовими заходами, спрямованими на уповільнення поширення інфекцій, що відомі як блокування, обмеження доступу й пересування. У зв'язку з цим обґрунтованою є позиція А. Амін стосовно того, що «ізоляція є ідеальним середовищем для домашнього насильства» [2].

Матеріали та методи

Методологічний інструментарій дослідження обрано з огляду на поставлену мету, специфіку об'єкта та предмета дослідження. Це сукупність численних способів і прийомів, підходів, на підставі яких здійснено аналіз взаємовпливу й співвідношення пандемії COVID-19, домашнього й гендерно зумовленого насильства, порівняльно-правове дослідження зазначеної проблематики та пошук шляхів її розв'язання в країнах – членах ЄС, США, Китаї та Україні. Викладене становить мету цієї статті. Одним з ключових завдань слід вважати підготовку відповідних пропозицій, спрямованих на ефективне попередження, розкриття фактів вчинення таких протиправних діянь і притягнення винних до відповідальності, а також попередження поширення таких негативних явищ у майбутньому.

З огляду на це, визначальним видається *антропоцентристський підхід*, поряд з *діалектичним й аксіологічним, системним і діяльнісним*, а також іншими. Для досягнення мети й завдань дослідження використано *системно-структурний*, щоб належно визначити сутність досліджуваних категорій і явищ, насамперед домашнього й гендерно зумовленого насильства, комплексно вивчити нормативно-правову основу та правозастосовну практику. *Порівняльно-*

правовий, або компаративістський, метод використано для зіставлення актів національного законодавства з міжнародно-правовими актами та законодавством деяких іноземних країн з питань протидії домашньому й гендерно зумовленому насильству, зокрема в умовах пандемії COVID-19. Завдяки *логіко-юридичному (догматичному) та прогностичному методам* вдалося висвітлити відповідний понятійний апарат, сформулювати конкретні пропозиції з удосконалення системи попередження та протидії цим видам насильства, проведення систематичних інформаційних кампаній, спрямованих на поширення обізнаності потенційних жертв, зокрема жінок і дітей, про домашнє насильство, гендерно зумовлене насильство, а також можливу допомогу з боку органів державної влади й органів місцевого самоврядування, громадських організацій, а також стосовно внесення відповідних змін і доповнень до законодавчих актів.

Зазначені методи використано на всіх етапах дослідження, зокрема: визначення наукової проблеми, постановка мети й завдань дослідження; деталізація ситуації, пов'язаної зі спалахом COVID-19 та пандемією, її впливом на збільшення кількості випадків насильства в сім'ї, роль безпосередньо владних інституцій, які розташовані найближче до постраждалих осіб, правоохоронних органів, правозахисних й інших громадських організацій, аналіз заходів протидії домашньому та гендерно зумовленому насильству як негативним соціальним явищам тощо.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові здобутки таких учених як О. Балинська, Н. Болотіна, В. Власов, В. Зьолка, Н. Камінська, С. Кругова, К. Левченко, О. Лоцихін, Т. Марценюк, Л. Наливайко, Н. Оніщенко, О. Поєдинок, Н. Романова, І. Словська, Т. Фулей, О. Ярошенко та ін. Проблематика рівності прав чоловіків і жінок у сучасному суспільстві – відчутна соціальна проблема. Сьогодні вона стала предметом наукових досліджень як в Україні, так і за кордоном у сфері як конституційного права (М. Баймуратов, Л. Завадська, Б. Кофман, Л. Чубар та ін.) так і в галузях історії (В. Кравець та ін.), педагогіки (Н. Кутова, П. МакЛарен, О. Плахотнік та ін.), культурології (І. Іванова, О. Цокур та ін.), психології (Т. Говорун, О. Кікінеджи та ін.), економіки (Є. Базуєва, С. Мезенцева та ін.). За їх участю протягом останніх років активно розгортається дискусія щодо питання рівності жінок і чоловіків, забезпечення гендерної рівності, відповідних правотворчих і правозастосовних ініціатив.

Емпірична база дослідження охоплює аналітичні й статистичні матеріали Національної поліції України та інших правоохоронних органів, Міністерства соціальної політики України,

Уповноваженого з прав дитини, соціальних служб, Фонду ООН з народонаселення, міжнародних неурядових організацій, зокрема, «Ла Страда–Україна», Міжнародного центру розвитку та лідерства, фундації Lumos в Україні та ін.

Результати й обговорення

Насильство щодо жінок щороку стає дедалі поширенішим. Це стосується передусім форми насильства з боку партнера. Зокрема, за даними проведених досліджень, кожна третя жінка у світі протягом життя зазнає фізичного або сексуального насильства з боку інтимного партнера або сексуального насильства з боку іншої особи [3]. Таке насильство відбувається найчастіше в умовах надзвичайних ситуацій будь-якого характеру, зокрема епідемії, збройних конфліктів тощо, тому показники насильства щодо жінок переважно зростають. У групі підвищеного ризику опиняються жінки літнього віку та жінки з інвалідністю, які потребують особливого догляду. У надзвичайно складному становищі перебувають жінки з числа тимчасово переміщених осіб, біженців і жителів районів збройного конфлікту.

Попри незначний обсяг наявних даних, повідомлення з Китаю, Великої Британії, США й інших країн засвідчують те, що з початку спалаху COVID-19 випадки насильства в сім'ї стали частішими. За лютий 2020 року управління поліції міста Цзінчжоу в провінції Хубей отримало втричі більше скарг через випадки сімейного насильства, ніж за такий самий період попереднього року. Насильство, передусім з боку інтимного партнера в родині, має згубні наслідки для здоров'я жінок та їхніх дітей. Насильство щодо жінок може призводити до тілесних ушкоджень і серйозних розладів фізичного, психічного, сексуального та репродуктивного здоров'я, це охоплює інфекції, що передають статевим шляхом, ВІЛ та незаплановану вагітність [4].

Ризик насильства щодо жінок може посилюватися в умовах стресу, соціальної ізоляції, недоступності механізмів захисту й обмеженої доступності послуг. Ризик насильства з боку інтимного партнера зростає, коли людям рекомендують дотримуватися режиму соціального дистанціювання та залишатися вдома. Зокрема, імовірність насильства щодо жінок, а також їхніх дітей значно вища в сім'ях з конфліктною обстановкою, члени яких змушені проводити більше часу в тісному контакті один з одним, переживаючи додатковий стрес в очікуванні фінансових збитків і втрати роботи. На думку А. Фішера, нерідко жінки менше контактують з родичами та друзями, які могли б їм допомогти й захистити від жорстокого

поводження. Під час останньої епідемії фактично на жінок покладено основне навантаження роботи вдома. Закриття шкіл посилило це навантаження і спричинило додатковий стрес [5].

Порушення звичної господарської та економічної діяльності, а отже, обмеження можливостей отримувати кошти для існування, зокрема серед жінок (чимало з яких заробляють на життя неофіційно), обмежують задоволення базових потреб і доступність послуг, створюючи в родині напружену обстановку, часто загострює конфлікт і провокують насильство. Через виснаження ресурсів жінки піддаються підвищеному ризику стати жертвами неправомірного поведіння, зумовленого економічними мотивами. Особи, які вчиняють насильство, можуть використовувати обмеження, запроваджені для стримування поширенню COVID-19, для посилення підлеглого та залежного становища своїх партнерів і ще більше перешкоджати їм у користуванні послугами, зверненні за допомогою та психологічною підтримкою за офіційними й неофіційними каналами [6].

Особи, які здійснюють насильство можуть також обмежувати можливість своїх жертв користуватися предметами першої необхідності, зокрема засобами для миття та гігієнічної обробки рук. З метою контролю за жертвами, зазначає А. Темпелтон, вони можуть поширювати дезінформацію про хвороби та провокувати стигматизацію партнерів [8]. Жінки, зокрема зазнають насильства, нерідко постають перед додатковими перешкодами під час отримання життєво важливих послуг з охорони сексуального та репродуктивного здоров'я. Додатковим фактором, що звужує можливості жінок для звернення за допомогою в разі неправомірного поведіння, є обмежений режим роботи низки служб, таких як телефони довіри, кризові центри, центри тимчасового перебування, служби юридичної допомоги й механізми захисту.

Хоча епідемія COVID-19 стала важким тягарем для системи охорони здоров'я і медичного персоналу, який надає допомогу хворим, усе ж таки є ефективні методи, що допомагають боротися з насильством щодо жінок і дітей на цьому етапі. Усі зацікавлені сторони, які беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з COVID-19, вважає К. Крісенті, повинні поширювати інформацію про можливі наслідки соціального дистанціювання, домашньої ізоляції та інших обмежень для жінок і їхніх дітей, які зазнають насильства [9].

Підвищений ризик насильства вдома або на роботі нерідко загрожує медичним працівникам, більшість з яких – жінки. Насильство на робочому місці, на наше

переконавання, – це серйозна проблема, яка може посилюватися і разі підвищення навантаження на системи охорони здоров'я. Керівники організацій сфери охорони здоров'я та адміністрація лікувально-профілактичних установ повинні розробити й затвердити плани щодо забезпечення безпеки свого медичного персоналу [9]. Співробітники, які обслуговують хворих на COVID-19 на рівні первинної ланки, можуть зазнавати стигматизації, недовіри й громадського осуду. Для них необхідно передбачити заходи з надання психологічної підтримки, стимули, які не залежать від продуктивності праці, додаткові схеми компенсації дорожніх витрат і допомогу в догляді за дітьми [10].

Слід зауважити, що за цих обставин важливу роль відіграють владні інституції різних рівнів. Зокрема, важливо, щоб органи державної влади й органи місцевого самоврядування включили заходи реагування на насильство щодо жінок і дітей у плани щодо забезпечення боротьби з COVID-19, виділити гарантоване фінансування у відповідному обсязі та визначити порядок застосування інших заходів з огляду на режим фізичного дистанціювання. Ми поділяємо думку, що лікувально-профілактичні заклади повинні збирати й поширювати інформацію про наявні на місцях служби допомоги особам, що зазнають насильства (зокрема телефони довіри, центри тимчасового перебування, центри екстреної допомоги в разі з'ясування, консультаційні служби), визначивши години їх роботи, контактну інформацію та можливість дистанційного звернення, а також розробити порядок чи алгоритм отримання належної допомоги [11].

Постраждалі особи перебувають у шоківому, стресовому стані, не завжди можуть усвідомлювати власний стан і можливі наслідки, тому організації, які надають медичну допомогу, мають їх поінформувати про ризики насильства щодо жінок і дітей, можливі наслідки для їх здоров'я. Ідеться і про можливість передбачити надання першої психологічної та медичної допомоги жінкам, які звертаються зі скаргами на насильство. Така перша допомога охоплює, зокрема, першочергові кроки: уважне й неупереджене ознайомлення зі скаргою, опитування постраждалої для встановлення її потреб і загрозливих саме для неї факторів ризику, уточнення обставин вчинення насильства та психологічного стану потерпілої, ужиття заходів для забезпечення безпеки жінки, спрямування її до відповідних служб підтримки.

В умовах сьогодення, коли активно розвиваються інформаційно-комунікаційні технології, закономірними є розроблення і використання дистанційних форм забезпечення охорони здоров'я, забезпечення безпеки жінок й

особливо дітей, які зазнали насильства. Тому організації гуманітарного реагування, правозахисні та інші організації, на наш погляд, мають урахувати й конкретизувати механізми надання допомоги жінкам, які зазнали насильства, і їхнім дітям у межах планів у боротьбі з епідемією COVID-19. Це зумовлює необхідність збору даних про виявлені випадки насильства щодо жінок, їх моніторинг й аналіз, у тому числі з метою вироблення пропозицій щодо попередження даних негативних явищ, посилення відповідальності за їх вчинення та сприяння подоланню наслідків. Представники громадськості, зазначає К. Харрісон, мають бути обізнані про підвищений ризик насильства щодо жінок у період нинішньої пандемії та необхідність підтримання контактів із жінками, які зазнали або зазнають насильства, надання їм підтримки, а також поширення інформації про наявні служби допомоги [12].

Жінки, які зазнають насильства, звертаються переважно за підтримкою до родичів і друзів, можуть скористатися телефоном довіри або зв'язатися з місцевими службами допомоги для постраждалих від насильства [13]. Також доцільно вивчати успішні практики ефективних і можливих способів захисту ймовірної жертви в разі підвищення рівня агресії. Зокрема, ідеться про визначення найближчих реальних джерел допомоги, сусідів, друзів, родичів або соціальних служб, до яких можна буде звернутися у випадку потреби негайного виходу з будинку.

На шляху протидії домашньому й гендерно зумовленому насильству в Україні спостерігаються певні зрушення та результати. Наприклад, задля подолання проблеми активізації гендерного насильства під час пандемії COVID-19 Національна поліція України створила чат-бот для отримання повідомлень про випадки домашнього насильства, й надання онлайн консультацій у Telegram, а також підготовлено інформаційні матеріали щодо захисту від домашнього насильства в період пандемії. Можна виокремити й інші форми адаптації до умов карантину з використанням засобів онлайн зв'язку: таким шляхом пішли працівники соціальних служб і соціальні консультанти з міжнародних неурядових організацій (консультації через месенджер Skype або Facebook вже надано понад 20 відсоткам жертв гендерного насильства) [14–16].

Серію вебінарів для формування та розвитку компетентностей працівників соціальної сфери й організації роботи в умовах карантину підготувало та провело Міністерство соціальної політики України у співпраці з Уповноваженим з прав дитини, спільно з громадською організацією «Кожній дитині» і Міжнародним центром розвитку

та лідерства. Своїми рекомендаціями та пропозиціями для соціальних служб й органів державної влади також поділились працівники фундації Lumos в Україні.

У встановленому законодавством України порядку свідки та жертви домашнього насильства повинні повідомляти про вчинення гендерного насильства органи Національної поліції України. Іншим важливим суб'єктом отримання інформації про такі випадки є медичні заклади, а в разі вчинення насильства, спрямованого проти дітей, – педагогічні працівники й освітні заклади. У разі вчинення насильства щодо неповнолітніх, повідомлення направляють також у службу у справах дітей, що має окремі дискретні повноваження стосовно захисту неповнолітніх. У межах реалізації міжнародного проекту Національна поліція підготувала спеціальні підрозділи для розгляду таких випадків, і вони вже розпочали профілактичні візити. Крім того, національна гаряча лінія залишається ефективним каналом для жертв домашнього насильства для отримання конкретних порад і психологічної підтримки. Водночас у тестовому режимі розпочала працювати урядова гаряча лінія боротьби з насильством у сім'ї. Своєю чергою, за підтримки Міністерства інфраструктури та компанії «Київстар» команда Уповноваженого з прав дитини запустила Telegram-бот для сповіщення та підтримки жертв насильства в Інтернеті.

На наше переконання, доволі ілюстративними є деякі дані, пов'язані з досліджуваною проблематикою, що демонструють статистику збільшення кількості випадків домашнього насильства під час пандемії COVID-19. Зокрема, лише в Івано-Франківській області повідомлено про 692 протоколи про домашнє насильство, складені поліцією за три місяці, з них 238 – за період протягом місяця, у середньому 9 разів на день. Представники «Ла Страда-Україна» зауважили, що кількість дзвінків на гарячу лінію для жертв карантинного насильства збільшилася з 1270 до 2050 на місяць. Представники Фонду ООН з народонаселення в Україні, який надає притулки для жертв домашнього насильства, надали такі дані: за період ізоляції кількість звернень збільшилася на 37%. Згідно з повідомленнями, наявні притулки для жертв насильства також переповнені. Відповідні показники, пов'язані з домашнім насильством, гендерно зумовленим насильством, зросли, зокрема, щороку фіксують близько 600–800 вчинених феміцидів [19].

Крім цього, постала низка проблем на законодавчому рівні, наприклад, той факт, що Україна ще не приєдналася до Стамбульської конвенції про запобігання домашньому

насильству, а також не впроваджено принципи, стратегії та найкращі практики, задекларовані в документах [17–18]. Існують деякі обмеження щодо реагування поліції та інших служб і виконання наказів проти гвалтівників.

Наукова новизна

Попри певні позитивні зрушення в напрямі протидії домашньому й гендерно зумовленому насильству, все ж таки залишаються нерозв'язаними численні проблеми. Насамперед видаються вкрай важливими інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення рівня обізнаності про такі негативні соціальні явища, можливі їх наслідки й найперші кроки в тих випадках, коли особи стають жертвами домашнього та гендерно зумовленого насильства, зокрема під час пандемії COVID-19, збройних конфліктів тощо. Слід акцентувати на ролі в цьому безпосередньо владних інституцій, які розташовані найближче до постраждалих осіб, ідеться передусім про органи місцевого самоврядування, правоохоронні органи, правозахисні й інші громадські організації, а також небайдужих сусідів чи пересічних мешканців.

Ситуація в Україні кардинально не відрізняється від світових тенденцій: родинні відносини загострюються, а водночас збільшується кількість випадків насильства, що обмежує можливість самопомогі, повідомлення та реагування на такі випадки. Загострення пандемії COVID-19 в Україні супроводжувалося хвилею безробіття та проблемами, спричиненими урядовими рішеннями: ненаданням належними психіатричного лікування, виїздом трудових мігрантів і значної кількості дітей, які повертаються додому зі шкіл-інтернатів без належної соціальної адаптації.

Висновки

На підставі вивчення впливу пандемії COVID-19 на активізацію гендерно зумовленого насильства, а також того, як заходи органів публічної влади стосовно їх подолання позначилися на житті чоловіків і жінок в Україні, можна сформулювати такі узагальнення.

Одним з першочергових завдань на шляху попередження та протидії таким негативним соціальним явищам є підготовка та проведення систематичних інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення рівня обізнаності потенційних жертв, зокрема жінок і дітей, про домашнє насильство, гендерно зумовлене насильство, а також можливі заходи надання допомоги, зокрема під час ізоляції. Важливо акцентувати на тому, що домашнє насильство передбачає кримінальну відповідальність.

Органи державної влади й органи місцевого самоврядування в Україні мають докласти всіх зусиль для виявлення дітей і жінок, які пережили насильство в умовах самоізоляції, системно здійснювати відповідний моніторинг і забезпечити організацію та функціонування мережі доступних закладів для надання підтримки, реабілітації жертв домашнього, гендерно зумовленого насильства. Тобто йдеться про посилення антропоцентристського підходу в діяльності органів публічної влади. Також це потребує збільшення фінансування з державного й місцевих бюджетів, матеріально-технічної бази та необхідного кадрового потенціалу. Одним з дієвих інструментів на цьому шляху видається організація соціального замовлення за допомогою фінансування недержавних інституцій та міжурядових організацій, міжнародних проєктів і програм, спрямованих на забезпечення надання якісних

послуг жертвам домашнього, гендерно зумовленого насильства. Це засвідчує позитивний іноземний досвід у цій сфері.

Водночас слід передбачити ефективні попереджувальні заходи на випадок інших пандемій, спрямовані на мінімізацію їхніх наслідків як на локальному й національному, так і на міжнародному рівнях. Зрештою, в умовах української дійсності, зокрема правового режиму воєнного стану, збройної агресії РФ, численними є протиправні діяння, зокрема масові вбивства, зґвалтування, тортури. Ідеться, зокрема, про гендерно зумовлене насильство щодо мирного цивільного населення, військовополонених. До того часу, коли винні постануть перед судом і понесуть найсуворіше покарання, постраждали потребують належної уваги й підтримки як з боку держави, так і відповідних фахівців, з огляду на досвід протидії гендерно зумовленому насильству під час пандемії COVID-19.

REFERENCES

- [1] Krings, V., Steeden, B., Abrams, D., & Hogg, M. (2021). Social attitudes and behavior in the COVID-19 pandemic: Evidence and prospects from research on group processes and intergroup relations. *Group Processes & Intergroup Relations*, 24(2), 195-200. DOI: 10.1177/1368430220986673.
- [2] Khosla, R., Amin, A., Allotey, P., Barroso, C., George, A., & Hardon, A. (2019). "Righting the wrongs": addressing human rights and gender equality through research since Cairo. *Sex Reprod Health Matters*, 27(1), 329-332.
- [3] Hawkes, S., & Buse, K. (2013). Gender and global health: evidence, policy, and inconvenient truths. *The Lancet*, 381(9879).
- [4] Serbina, N. (2009). Realizatsiia hendernoj polityky v Ukraini [Implementation of gender policy in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka, Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv*, 37, 12-17 [in Ukrainian].
- [5] Fisher, A.N., & Ryan, M.K. (2021). Gender inequalities during COVID-19. *Group Processes & Intergroup Relations*, 24(2), 237-245. DOI: 10.1177/1368430220984248.
- [6] Litvin, L.A. (2011). *Osoblyvosti gendernykh doslidzhen u politychnii nauksi* [Peculiarities of gender research in political science]. *Genderna osvita - resurs rozvytku parytetnoi demokratii, Gender education - is a resource for the development of parity democracy: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference* (pp. 31-39). Kyiv: Druk. svit [in Ukrainian].
- [7] Skoryk, M.M. (2014). *Zhinky v politytsi Ukrainy na mistsevomu rivni: shliakhy, problemy, uchast* [Women in Ukrainian politics at the local level: ways, problems, participation]. Kyiv: ITEM LTD [in Ukrainian].
- [8] Templeton, A. (2021). Future research avenues to facilitate social connectedness and safe collective behavior at organized crowd events. *Group Processes & Intergroup Relations*, 24(2). DOI: 10.1177/1368430220983601.
- [9] Lausi, G., Pizzo, A., & Cricenti, C. (2021). Intimate Partner Violence during the COVID-19 Pandemic: A Review of the Phenomenon from Victims' and Help Professionals' Perspectives. *Int J Environ Res Public Health*, 18(12):6204. DOI: 10.3390/ijerph18126204.
- [10] Moreira, D.N., & Pinto da Costa, M. (2020). The impact of the Covid-19 pandemic in the precipitation of intimate partner violence. *Int. J Law Psychiatry*. DOI: 10.1016/j.ijlp.2020.101606.
- [11] Sánchez, O.R., Vale, D.B., Rodrigues, L., & Surita, F.G. (2020). Violence against women during the COVID-19 pandemic: An integrative review / *Int J Gynaecol Obstet*, 151(2), 180-187. DOI: 10.1002/ijgo.13365.
- [12] Anurudran, A., Yared, L., Comrie, C., Harrison, K., & Burke, T. (2020). Domestic violence amid COVID-19. *International Journal of Gynaecology and Obstetrics*, 150(2), 255-256. DOI: 10.1002/ijgo.13247.
- [13] Bradbury-Jones, C., & Isham, L. (2020). The pandemic paradox: The consequences of COVID-19 on domestic violence. *Journal of Clinical Nursing*, 29(13-14), 2047-2049. DOI: 10.1111/jocn.15296.
- [14] Kaminska, N., & Svieschnikova, M. (2020). Diialnist mizhnarodnykh orhanizatsii u sferi zabezpechennia hendernoj rivnosti [Activities of International Organizations in the Field of Gender Equality]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Law Magazine of the National Academy of Internal Affairs*, 1, 102-109. DOI: 10.33270/04201901.102 [in Ukrainian].
- [15] Prus, I. (2021). Problema henderno zumovlenoho nasylstva v konteksti perekhidnogo pravosudiva v Ukraini [The problem of gender-based violence in the context of transitional justice in Ukraine]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka, Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs Named After E. Didorenko*, 2(94), 59-69. DOI: 10.33766/2524-0323.94.59-69 [in Ukrainian].
- [16] Prus, I. (2021). Pravovi zasady protydii henderno zumovlenomu nasylstvu pid chas zbroinoho konfliktu na Skhodi Ukrainy [Legal Principles to Combat Gender-Based Violence during Armed Conflict in Eastern Ukraine].

- Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Law Magazine of the National Academy of Internal Affairs*, 21(1), 74-80. DOI: 10.33270/04212101.74 [in Ukrainian].
- [17] Slovka, I. (2021). "Henderna rivnist" zvuchyt yak utopiia? [Does "Gender Equality" Sound Like a Utopia?]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Scientific Herald of the National Academy of Internal Affairs*, 119(2), 107-112. DOI: 10.33270/01211192.107 [in Ukrainian].
- [18] Kaminska, N. (2021). Henderno-pravova ekspertyza yak sposib modernizatsii zakonotvorchosti v Ukraini [Gender and legal expertise as a way of modernization legislative drafting in Ukraine]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy, Scientific Papers of the Legislation Institute of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 6, 50-61. DOI: 10.32886/instzak.2021.06.06 [in Ukrainian].
- [19] Retrieved from <https://la-strada.org.ua/>.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Krings V., Steeden B., Abrams D., Hogg M. Social attitudes and behavior in the COVID-19 pandemic: Evidence and prospects from research on group processes and intergroup relations. *Group Processes & Intergroup Relations*. 2021. No. 24 (2). P. 195–200. DOI: 10.1177/1368430220986673.
- [2] Khosla R., Amin A., Allotey P., Barroso C., George A., Hardon A. «Righting the wrongs»: addressing human rights and gender equality through research since Cairo. *Sex Reprod Health Matters*. 2019. No. 27 (1). P. 329–332.
- [3] Hawkes S., Buse K. Gender and global health: evidence, policy, and inconvenient truths. *The Lancet*. 2013. No. 381 (9879).
- [4] Сербіна Н. Реалізація гендерної політики в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2009. № 37. С. 12–17.
- [5] Fisher A. N., Ryan M. K. Gender inequalities during COVID-19. *Group Processes & Intergroup Relations*. 2021. No. 24 (2). P. 237–245. DOI: 10.1177/1368430220984248.
- [6] Литвин Л. А. Особливості гендерних досліджень у політичній науці. *Гендерна освіта – ресурс розвитку паритетної демократії*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. Київ: Друк. світ, 2011. С. 31–39.
- [7] Скорик М. М. Жінки в політиці України на місцевому рівні: шляхи, проблеми, участь: аналіт. звіт. Київ: ІТЕМ ЛТД, 2014. 64 с.
- [8] Templeton A. Future research avenues to facilitate social connectedness and safe collective behavior at organized crowd events. *Group Processes & Intergroup Relations*. 2021. No. 24 (2). DOI: 10.1177/1368430220983601.
- [9] Lausi G., Pizzo A., Cricenti C. Intimate Partner Violence during the COVID-19 Pandemic: A Review of the Phenomenon from Victims' and Help Professionals' Perspectives. *Int J Environ Res Public Health*. 2021. No. 18 (12):6204. DOI: 10.3390/ijerph18126204.
- [10] Moreira D. N., Pinto da Costa M. The impact of the Covid-19 pandemic in the precipitation of intimate partner violence. *Int. J Law Psychiatry*. 2020. DOI: 10.1016/j.ijlp.2020.101606.
- [11] Sánchez O. R., Vale D. B., Rodrigues L., Surita F. G. Violence against women during the COVID-19 pandemic: An integrative review / *Int J Gynaecol Obstet*. 2020. No. 151 (2). P. 180–187. DOI: 10.1002/ijgo.13365.
- [12] Anurudran A., Yared L., Comrie C., Harrison K., Burke T. Domestic violence amid COVID-19. *International Journal of Gynaecology and Obstetrics*. 2020. Vol. 150. Issue 2. P. 255–256. DOI: 10.1002/ijgo.13247.
- [13] Bradbury-Jones C., Isham L. The pandemic paradox: The consequences of COVID-19 on domestic violence. *Journal of Clinical Nursing*. 2020. No. 29 (13–14). P. 2047–2049. DOI: 10.1111/jocn.15296.
- [14] Камінська Н., Свешнікова М. Діяльність міжнародних організацій у сфері забезпечення гендерної рівності. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1. С. 102–109. DOI: <https://doi.org/10.33270/04201901.102>.
- [15] Прус І. М. Проблема гендерно зумовленого насильства в контексті перехідного правосуддя в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2021. № 2 (94). С. 59–69. DOI: 10.33766/2524-0323.94.59-69.
- [16] Прус І. Правові засади протидії гендерно зумовленому насильству під час збройного конфлікту на Сході України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 21 (1). С. 74–80. DOI: 10.33270/04212101.74.
- [17] Словська І. «Гендерна рівність» звучить як утопія? *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 119 (2). С. 107–112. DOI: 10.33270/01211192.107.
- [18] Камінська Н. Гендерно-правова експертиза як спосіб модернізації законотворчості в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. № 6. С. 50–61. DOI: 10.32886/instzak.2021.06.06.
- [19] La Strada–Україна. Retrieved from <https://la-strada.org.ua/>.

Стаття надійшла до редколегії 21.03.2022

Prus I. – Postgraduate Student of the Department of Public and Private Law of the Taurida National V.I. Vernadsky University, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4553-4087>

Covid-19 Pandemic and Domestic and Gender-Forced Violence

Topicality. The scientific article highlights the state and prospects of solving the problems related to domestic, gender-based violence during the COVID-19 pandemic. The author singles out the achievements, problems, as well as areas for improving the system of measures aimed at counteracting these negative phenomena, taking into account foreign experience. **The aim of the article** is to analyze the interaction and relationship between the COVID-19 pandemic, domestic and gender-based violence, comparative legal research on this issue and find ways to solve it in EU member states, USA, China and Ukraine. One of the key tasks should be the preparation of appropriate proposals aimed at effective prevention, disclosure of the facts of such illegal acts and bringing the perpetrators to justice, as well as preventing the spread of such negative phenomena in the future. The methodological tools of the study are a set of numerous methods and techniques, approaches, on the basis of which the study of the stated issues. The anthropocentric approach seems to be decisive, along with the dialectical and axiological, systemic and activity, as well as others. **Scientific novelty.** The exacerbation of the COVID-19 pandemic in Ukraine was in fact accompanied by an avalanche of unemployment and problems caused by government decisions: failure to provide adequate psychiatric treatment, migrant workers, and large numbers of children returning home from boarding schools without proper social adjustment. It should be noted the role of the above-mentioned direct government institutions, which are closest to the post-natives, in particular, local governments, law enforcement agencies, human rights and other public organizations, as well as caring neighbors or ordinary residents. Information campaigns aimed at disseminating awareness of these negative social phenomena, their possible consequences and the first steps in cases where individuals become victims of domestic and gender-based violence, including during the COVID-19 pandemic, armed conflict, etc., are extremely important. **The results obtained.** The impact of the COVID-19 pandemic on the intensification of domestic, gender-based violence is obvious. etc. One of the priority tasks in preventing and combating these types of violence is to prepare and conduct systematic information campaigns aimed at raising awareness of potential victims, including women and children, about domestic violence, gender-based violence, and possible assistance measures, including number during isolation. Public authorities and local governments in Ukraine are called upon to make every effort to identify children and women who have experienced violence in self-isolation, to systematically monitor and ensure the organization and operation of a network of accessible facilities to support and rehabilitate victims of domestic violence, gender-based violence. This requires an increase in funding from state and local budgets, material and technical base and the necessary human resources. It is important to organize social procurement with the help of non-governmental institutions and intergovernmental organizations, international projects and programs aimed at providing quality services to victims of domestic, gender-based violence. Attention should be paid to the implementation of effective preventive measures in case of other pandemics, aimed at minimizing their consequences at the local, national and international levels. After all, in the conditions of Ukrainian reality, namely in the conditions of the legal regime of martial law, the armed aggression of the Russian Federation, there are numerous illegal acts, such as mass murder, rape, torture, etc., including gender-based violence against peaceful civilians, prisoners of war. Therefore, the victims need proper attention and support from both the state and relevant professionals and, of course, the most severe punishment. **Practical significance.** The provisions of the study and its conclusions appear to be useful directly to government institutions, in particular local governments, law enforcement agencies, human rights and other non-governmental organizations, as well as victims of domestic and gender-based violence, including during the COVID pandemic. -19, armed conflicts, etc.

Keywords: gender equality; COVID-19 pandemic; domestic violence; gender-based violence; information campaigns; warnings.